

a. Grand

CE FEL DE TEATRU VOM SCRIE?

Un suflu de incertitudine, de neliniște și derută traversează, de la revoluție încoace, mediile oamenilor de teatru, scriitori, regizori, actori, amplificând cumva incordarea politică în care trăim cu toții. Pe unii i-a scos decembrie în stradă, și acolo au rămas, buimaci și contuzi, așteptând să se întâmple ceva, să vină cineva, de sus, de jos, de la stînga, de la dreapta, să le spună ce au ei de făcut, să le dea niscaiva indicații sau măcar sugestii de factură viitorologică. Alții, însă, fără să aștepte alegerile sau revelația divină, s-au apucat de lucru, în înțelesul cel mai banal al termenului, adică fac spectacole. Cîteva teatre și-au continuat activitatea de dinainte de revoluție, indiferent dacă aceste spectacole mai poartă amprenta unei rezistențe rămășiță azi fără obiect. S-au montat chiar spectacole postrevoluționare și care, pentru început, nu arată rău. Puține. Se insinuează o teamă tulburătoare că vom juca în fața unor săli goale, că publicul preferă spectacolul străzii, în care, eventual, poate face un rol măcar de figurație telegenică, și că avem nevoie de un *altfel* de teatru spre a-i readuce pe spectatori în staturi. Ce fel de teatru? Nimeni nu știe cu precizie. Un teatru revoluționar? Cum să fie acesta? Patruzeci și cinci de ani ni s-a vorbit despre artă *revoluționară* și ni s-a cerut, în fapt, să practicăm arta cea mai *conservatoare*, să reproducem toate schemele și poncifurile îndelung verificate, asta în timp ce principalele experimente revoluționare se produceau în Occident. Noul era disprețuit, în prelungirea unui ecou jdanovist care ne învăța că orice se opune realismului socialist este decadent, formalist, burghez și, ca atare, demn de ură și dezgustul nostru. Dogmatismul stalinist nu murise de tot în anii șazeci și, după cîteva ani de pensie bunicică, a revenit în viața activă imediat după revelatoarea experiență asiatică maoist-kimirsenistă a celor două faruri conducătoare. Atunci a fost blocat și spiritul de înnoire în cultură, implicit în arta teatrală. Dar, trebuie s-o spun, și nu voi înceta să repet acest lucru, cu excepția maculaturii oficializante, a mediocrității conjuncturiste, detestabilă acum, detestabilă și atunci, în

România s-a scris și, chiar, nu o dată, s-a jucat *teatru autentic*; în acord nu numai cu principiile estetice ale teatrului modern, dar și cu normele etice, atâtea câte și le putea asuma, într-un spațiu încercuit și strict supravegheat, conștiința noastră morală. În ciuda și împotriva culturii *oficiale*, alimentată de confecții artistice lamentabile, de impostură și lichelism intelectual, a existat, înfruntând cenzura și, uneori, în complicitate cu unii cenzeni mai puțin terorizați de rigorile funcției lor, a existat un teatru adevărat, valabil nu doar pentru un sezon sau altul. Și s-a jucat teatru adevărat, în cea mai bună tradiție a spectacolelor din anii șaizeci semnate de Ciulei, Pintilie, Esrig, Penციulescu, Vlad Mugur, Giurchescu, Crin Teodorescu, Valeriu Moisescu. N-a fost o supraviețuire, ci o confruntare, o confruntare între artă și putere, în care a învins totuși arta, pentru că puterea n-a reușit nici să distrugă arta, nici s-o izoleze.

Dacă mă întrebați deci, acum, ce piese trebuie să scriem ca să dobîndim plauzibilitate și să recîștigăm publicul, voi răspunde fără ezitare: *piesele pe care le-am scris și pînă acum*. Piesele care au fost adevărate atunci, sînt adevărate și acum. Așadar, nu știu de ce anume se tem confracții mei, dramaturgi, cînd vorbesc din ce în ce mai alarmați de viitorul incert al dramaturgiei românești. Tot mai mulți dintre regizori, dintre oamenii de teatru care au fost siliți la un moment dat să se expatrieze ne spun: gata cu aluziile, cu șopirlele, cu vorbele în doi peri, care au constituit una din, subliniez, *numai una* din armele rezistenței noastre, așa cum vedeau ei realismul, adică socialist, un teatru *implicat*. Nerealismul și dezimplicarea au fost și ele un răspuns, o replică, un protest al celor mai buni dintre autori. Alegoria, parabola, teatrul absurd, teatrul suprarealist sau metarealist au constituit, și nu numai în timpul dictaturii comuniste, un refuz violent al dogmatismului și schematicismului ideologic sau artistic. Ne putem oare imagina respingerea, în numele directității, a operelor lui Ionescu, Beckett, Witkiewicz, Pinter, Gombrowicz, Mrožek? La noi, teatrul-parabolă s-a constituit *ca gen* și are un public pregătît să-l guste. La urma urmei, parabola nu a fost născocită pentru a păcăli cenzura comunistă. Ea există încă din Biblie, ca o formă de *literatură morală*, iar acum, cînd avem nevoie de o renaștere morală, de ce am exila tocmai acest mod de a face artă etică? Cred, cred din tot sufletul, și cînd spun *suflet* nu exclud rațiunea lucidă și programatică, în posibilitatea oricărui fel de teatru, în afara aceluia prost și mincinos.

Bine, vor spune confracții mei, dar cei care pot scrie — unii, într-adevăr, sînt atît de răscoliți de iureșul politic încît numai la masa de scris nu vor, nu pot să se așeze —, dar cei care pot scrie *acum* pentru cine vor scrie? Teatrele evită piesele românești contemporane, publicul evită teatrele, se anunță o avalanșă de piese comerciale gen *Joc dublu*, *Week-end de adio*, *Boeing-Boeing*, menite să redreseze balanța financiară a așa-ziselor instituții de spectacole, au apărut teatrele particulare care, știți dumneavoastră sloganul, privatizarea implică șomaj, așadar autorii de teatru români vor șoma... Mai întîi, mi se pare firesc totuși ca, după ani și ani de evitare xenofobă și devizofobă a dramaturgiei universale contemporane, să se joace Ionescu, Pinter, Beckett, Havel, Miller, Bond, Mrožek etc, pe care doar unii și uneori au îndrăznit să-i includă în repertoriile noastre. Așadar, să nu practicăm protecționismul cultural, căci acesta, ca și în economie, nu ne poate aduce decît pagube. Închiderea în carapacea națională, refuzul concurenței valorilor înseamnă înțepenire, mortificare. Apoi, piese comerciale s-au jucat și în condițiile atotbinefăcătoarei culturi socialiste, incurajate fiind de oficialități pentru caracterul lor perfect diversionist. Cit privește dramaturgia contemporană, nu e chiar atît de adevărat că a fost surghiunită din repertoriile teatrelor. Sigur, va fi mai greu decît în sistemul de etanșitate culturală impus de totalitarism. Dar va trebui să înfruntăm, ca peste tot, concurența, și asta ne va obliga să scriem mai bine. În sfîrșit, cine va veni la teatru, în condițiile în care strada, televiziunea, radioul, presa ne asaltează minut cu minut? Acum, cînd politicul exercită din nou o agresiune perpetuă asupra spiritului nostru, cînd patima puterii se dezlănțuie deșănțat, pierzîndu-și pe zi ce trece hazul balcanic, vom veni la teatru ca într-un refugiu al liniștii și reculegerii, spre a ne dărui din nou ficțiunii, poeziei, adevărului.

DUMITRU SOLOMON

